

doch de Staat niet rechtens tegenover den scheepsbouwmeester tot betaling. Immers rust op den Staat geen rechtsplicht, maar enkel een zedelijke plicht. Alleen legt de Staat aan het Departement van Marine den plicht op, zóó te handelen alsof de scheepsbouwmeester een recht had; en dit is juist de waarborg voor den scheepsbouwmeester. Betaalt Marine niet uit, dan is geen subjectief recht geschonden, maar is alleen Marine tegenover den Staat gebonden, want door de niet-betaling heeft er schennis plaats van subjectief belang en — (gelukkig tevens!) — van objectief recht!

In twee woorden deze absolute staatsleer samenvattend komt men derhalve tot deze slotsom: De Staat als onbeperkt heerscher kent geen recht tegenover zich; wat men voor recht aanzag is gunst; tegenover den Staat houdt de mensch op rechtssubject te zijn, en tegenover zijne medemenschen is hij dit slechts zoolang de Staat hem dit gunt; een visch in het vrije water, maar — met een angel in den bek!

Ik deed ter teekening van de idee van den souverainen Staat eenige grepen uit een proefschrift van jongen datum. Gij, die hebt kennis genomen van de werken die reeds sedert vele jaren over onze Ooster- en Zuidergrenzen ons land binnen kwamen, en van wat ook in ons eigen land werd geschreven over den Staat en de grenzen zijner macht, hebt in deze schets teruggevonden veel van wat u reeds bekend was. Een gestadige druppel holt den steen uit, en te verwonderen is het niet dat, waar bijna onweersproken jaar uit jaar in op hetzelfde aanbeeld geslagen werd, de theorie van den absoluten Staat eindelijk voor de hoogste wijsheid doorging.

Voor lang reeds werd het zaad gezaaid, en, door een samenloop van gunstige omstandigheden ontwikkeld, brak eindelijk het tijdstip aan waarop de uitroeiing van die woekerplant een bijna hopelooze poging schijnt.

Laat mij u op een enkele omstandigheid mogen wijzen